

קובץ
הערות וביאורים
בתורת ב"ק אדמו"ר שליט"א

☆

בפש"מ, רמב"ם, נגלה וחסידות

כ"ף מנחם אב

עקב

גליון מז (תקו)

יוצא לאור על ידי

תלמידי בית המדרש דמוסד חינוך אהלי תורה

ברוקלין, ניו יארק

417 טראי עוועניו

שנת העיבור, תהא שנה משיח טובה, שנת תשמט ירך

שנת חמאתיים לחולדת כ"ק אדמו"ר חצי"צ

שנת חארבעים לנשיאות כ"ק אדמו"ר שליטי"א

בייה, עשייק פרשת עקב כ"ף מנחם אב תשמט ידך.

ת ו כ ן . ה ע נ י נ י ם

לקוטי שיחות

- 5 אין עומדים להתפלל אלא מתוך כובד ראש
- 8 החילוק בין דיבור למחשבה

אגרות קודש

- 9 הערות באגרות קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א
- 10 הערות לאגרות קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח' י"ב
- 11 המקור בצוואת הריה"ח בענין שני אחים בעלי שם זהה

פשוטו של מקרא

הערות בפירש"י על הפסוק:

- 14 י, כ.
- 15 ואתחנן ג, כח. (גליון)
- 16 ואתחנן ד, כג. (גליון)
- 17 ואתחנן ד, כג. (גליון)

נגלה

19 הערות בספר פירוש הרמב"ם על מסי ר"ה (גליון)

שונות

22 תר"ן בנו"ן ארוכה או בנו"ן פשוטה

מספר פאקסמיליא לשלוח הערות: 9289 - 439 (718)

ל ק ו ט י ש י ח ו ת

א. בלקו"ש דשבת זו (סעי' גי) מבאר בהא ד"אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש"י שיש לפרשו בכמה אופנים: ובלשון הרגצובי: פועל, פעולה או נפעל, וממשיך לבאר דהמ"ד דיליף לה מהכתוב "והיא מרת נפש"י סב"ל, ד"כובד ראש"י פועל שתפלתו תתקבל אצל הקב"ה, וכמפורש בכתוב "ואל זה אבנט אל עני ונכה רוח", ולכן אין נפק"מ מהי סיבת המרירות - כבכתוב "והיא מרת נפש", שהמרירות באה מפני שלא היו לה ילדים - כי רגש השפלות גורם שהקב"ה ישמע אל התפלה וימלא הבקשות, משא"כ להמ"ד דילפינן לה מהכתוב "אשתחוו וגו' ביראתך" או מ"השתחוו לה' בחדרת קודש"י המורה על יראה מחמת בושת וביטול לגבי הקב"ה - הי"ז נוגע להחפצא דתפלה, כי מעשה התפלה דורש שהאדם "יראה עצמו כאילו עומד לפני השכינה"י שבלי זה אין כאן חפצא של תפלה, והרגש זה (ש"עומד לפני השכינה"י) קשור בזה שהאדם הוא במצב של הכנעה ושפלות באופן שמתבטל לגבי רוממות הא-ל שעומד לפניו, עיי"ש בארוכה.

ואולי אפשר לבאר בזה ג"כ עפ"י המבואר בלקו"ש חכ"ב ע"י 117 בהערה 34 וז"ל: לכאורה זהו עיקר גדר מצות תפלה - בקשת צרכיו, משא"כ שבחו של הקב"ה הי"ז בעיקר הקדמה לתפלה, וכפשטות לשון הגמ' (ברכות לב, א - שהביא הכס"מ לרמב"ם שם הי"ב) "לעולם יסדר אדם שבחו של הקב"ה ואח"כ יתפלל"י .. ולכאורה י"ל שזהו דיוק לשון הרמב"ם "ומגיד שבחו של הקב"ה ואח"כ שואל צרכיו שהוא צריך להם בבקשה ובתחנה ואח"כ נותן שבח והודי' לה' על הטובה שהשפיע לו", דשבחו של הקב"ה גדרו בעיקר "מגיד, הגדה, משא"כ בקשת צרכיו ושלאח"י, הוא עבודה ורגש **שבלב**, וכן משמע בחינוך מצוה תל"ג: גם הרמב"ם ז"ל.. אבל מ"מ חיוב התורה הוא להתחנן לא-ל בכל יום ולהודות לפניו כו' (ואינו מזכיר סידור שבחיו בתחלה). אבל בשו"ע אדה"י סי' קפ"ה סוסי"ב "סידר שבחיו של מקום .. שזהו עיקר מצוות התפלה"י וכ"מ בסי' סי' שם. עכ"ל. הרי מבואר בזה

ל ק ו ט י ש י ח ו ת

א. בלקו"ש דשבת זו (סע"י ג') מבאר בהא ד"אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש"י שיש לפרשו בכמה אופנים: ובלשון הרגצובי: פועל, פעולה או נפעל, וממשיך לבאר דהמ"ד דיליף לה מהכתוב "והיא מרת נפש"י סב"ל, ד"כובד ראש"י פועל שתפלתו תתקבל אצל הקב"ה, וכמפורש בכתוב "ואל זה אביט אל עני ונכה רוח", ולכן אין נפק"מ מהי סיבת המרירות - כבכתוב "והיא מרת נפש", שהמרירות באה מפני שלא היו לה ילדים - כי רגש השפלות גורם שהקב"ה ישמע אל התפלה וימלא הבקשות, משא"כ להמ"ד דילפינן לה מהכתוב "אשתחוה וגו' ביראתך" או מ"השתחוו לה' בהדרת קודש" המורה על יראה מחמת בושות וביטול לגבי הקב"ה - הי"ז נוגע להתפצא דתפלה, כי מעשה התפלה דורש שהאדם "יראה עצמו כאילו עומד לפני השכינה" שבלי זה אין כאן חפצא של תפלה, והרגש זה (ש"עומד לפני השכינה") קשור בזה שהאדם הוא במצב של הכנעה ושפלות באופן שמתבטל לגבי רוממות הא-ל שעומד לפניו, עיי"ש בארוכה.

ואולי אפשר לבאר בזה ג"כ עפ"י המבואר בלקו"ש חכ"ב ע"י 117 בהערה 34 וז"ל: לכאורה זהו עיקר גדר מצות תפלה - בקשת צרכיו, משא"כ שבחו של הקב"ה הי"ז בעיקר הקדמה לתפלה, וכפשטות לשון הגמ' (ברכות לב, א) - שהביא הכס"מ לרמב"ם שם הי"ב) "לעולם יסדר אדם שבחו של הקב"ה ואח"כ יתפלל" .. ולכאורה י"ל שזהו דיוק לשון הרמב"ם "ומגיד שבחו של הקב"ה ואח"כ שואל צרכיו שהוא צריך להם בבקשה ובתחנה ואח"כ נותן שבח והודי' לה' על הטובה שהשפיע לו", דשבחו של הקב"ה גדרו בעיקר "מגיד, הגדה, משא"כ בקשת צרכיו ושלאח"י, הוא עבודה ורגש **שבלב**, וכן משמע בחינוך מצוה תל"ג: גם הרמב"ם ז"ל.. אבל מ"מ חיוב התורה הוא להתחנן לא-ל בכל יום ולהודות לפניו כו' (ואינו מזכיר סידור שבחו בתחלה). אבל בשו"ע אדה"ז ס"י קפ"ה סוס"ב "סידור שבחו של מקום .. שזהו עיקר מצוות התפלה" וכ"מ בס"י ס' שם. עכ"ל. הרי מבואר בזה

שישנו פלוגתא מהו עיקר הגדר דמצוות תפלה, בקשת צרכיו או סידור שבחיו של מקום.

ואפשר לומר דבזה פליגי גם הרמב"ם והראב"ד, דהרמב"ם לשיטתו קאי כנ"ל דעיקר גדר התפלה הוא בקשת צרכיו, והראב"ד סב"ל כמ"ש בשו"ע אדה"ז דעיקר גדר התפלה הוא סידור שבחיו של מקום. דהנה כתב הרמב"ם (הל' תפלה פ"א ה"י) ויש מן הגאונים מי שהורה שאסור להתפלל תפלת נדבה בשבתות וימים טובים לפי שאין מקריבין בהן נדבה אלא חובת היום בלבד עכ"ל, ובראב"ד שם השיג וז"ל: וכן מה שאמר הגאון שאסור להתפלל נדבה בשבתות ויו"ט, לפי שאין מקריבין בהן נדבות אלא חובת היום בלבד, אני דעת אחרת יש עמי בכל אלה, דר"י יוחנן לא אמר הלואי שיתפלל אדם כל היום, אלא י"ח שהיא תפלת רחמים ובקשה, ושוהה ביניהן כדי שתתחולל דעתו עליו, ויתכוין דעתו לבקש רחמים, אבל תפלת שבת ויו"ט שאינן אלא הודאות, לא אמר ר"י יוחנן, ואם יודה ויתזור ויודה ברכה לבטלה היא כו' עכ"ל, הנה מבואר בזה דהראב"ד סב"ל דהדין דצריך לשהות בין תפלה לתפלה הוא רק ביי"ח שהיא בקשת רחמים, דלכן צריך לשהות שתתחולל דעתו עליו, וגם סב"ל דבתפלת שבת ויו"ט שאינן בקשת רחמים לא שייך כלל הענין דתפלת נדבה.

אבל הרמב"ם סב"ל (שם פ"י הט"ו) דדין זה דצריך לשהות הוא אפילו בשבת ויו"ט בין שחרית למוסף עיי"ש, גם מבואר דהרמב"ם לא סב"ל דלא שייך הענין דתפלת נדבה בשבת מחמת דאינו בקשת רחמים אלא הודאות כשיטת הראב"ד.

ואפשר לומר דהרמב"ם לשיטתו קאי דכיון דסב"ל כנ"ל בהערה, דעיקר גדר מצות תפלה היא בקשת רחמים וכו' וגם כתב בריש הל' תפלה "מצות עשה להתפלל בכל יום" אי"כ אי אפשר לו לומר דתפלת שבת הוא ענין של הודאות בלבד, ואין בו כלל מענין בקשת רחמים, דאי"כ נמצא דביום השבת חסר עיקר הקיום דמ"ע של תפלה שצ"ל בכל יום, ולכן סב"ל דגם בתפלת שבת ויו"ט יש בו מענין בקשת רחמים בענינים רוחניים כו' קדשנו במצוותיך ותן חלקינו וכו', דגם עיי"ז מתקיים עיקר המ"ע דמצוות תפלה, ולכן סב"ל דמשום זה הי' שייך ג"כ

הענין דהלואי שיתפלל אדם כל היום כולו והיי שייך תפלת נדבה, אם לא משום טעם הגאונים, וכן מובן למה סב"ל שיש חיוב לשהות גם בשבת, כיון דגם בתפלת שבת יש בו מענין בקשת רחמים כני"ל.

משא"כ הראב"ד סב"ל דעיקר גדר התפלה היא סידור שבחיו של מקום, ולכן סב"ל בפשטות דבשבת שאינו מבקש צרכיו הגשמיים וכ"י הנה גדר התפלה היא "הודאות", ואין בזה חסרון כלל בקיום מצוות תפלה בשבת ויו"ט כיון דעיקר המצוה היא סידור שבחיו של מקום, ולכן לשיטתו לא שייך כאן הדין שיתפלל אדם כל היום כולו, ולא שייך בזה כלל תפלת נדבה, וכן אי"צ לשהות בין תפלה לתפלה, כיון דאין בזה בקשת רחמים אלא הודאות בלבד.

וראה ברכות ל"ב, "לעולם ימוד אדם את עצמו אם יכול לכיין את לבו יתפלל ואם לאו אל יתפלל", וכתב הצ"ח שם דזהו דוקא בתפלת י"ח שעיקרה על בקשת צרכי האדם ואם לבו בל עמו הלא ע"ז נאמר ויפתוהו בפיחס וגו', ובזה אמר ר"א אל יתפלל דאיך יעיז פנים לבקש צרכיו ולבו רחוק מבוראו, אבל בתפלת שבת שאינה לבקש צרכיו, אפשר שבזה לא אמרינן ואם לאו אל יתפלל עיי"ש, ובזה תירץ קושיית המהרש"א שם. ועיי גם בשו"ע או"ח סי' קי"א ברמ"א ובשו"ע אדה"ז שם סעי' ב' לענין אם צריך לסמוך גאולה לתפלה בשבת, ובשאג"א סי' טז האריך בזה, ואולי יש לקשר זה עם פלוגתא הני"ל בגדר תפלת שבת ויו"ט.

ואף שכתב הרמב"ם בשו"ת פאר הדור סי' ק"ל שאין שואלין צרכיו בשבת ולא מנעו ברכות אמצעיות של י"ח כי אם מפני שהיא רחמים ותחנונים, ובבוא יום השבת ויו"ט צריך להיות שמח ונעלז ולהודות לא-ל אשר נתן מנוחה לעמו ישראל כ"י לא שיחיי יום תענית וזעקה ויגון עיי"ש, הנה בודאי כן הוא גם לפי הני"ל, אלא שמ"מ יש בתפלת שבת גם עיקר הקיום דמ"ע דתפלה עיי' בקשות רוחניים וכ"י כני"ל, ואכמ"ל.

ולפי זה יש מקום לבאר גם פלוגתא הני"ל בענין "כובד ראש" דמ"ד דיליף לה ממ"ש והיא מרת נפש וכני"ל דסב"ל

ועל זה הוא העיר שבספר הנ"ל וכן בגמרא שם מדובר בנוגע למולד אמצעי, משא"כ ביד החזקה בפרק י"ז מדובר בנוגע למולד אמיתי התירוץ הזה שביד החזקה מדובר במולד אמיתי ובגמרא מדובר במולד אמצעי הוא ידוע וכבר מובא בכמה ספרים. אבל התירוץ הזה הוא טוב רק על הסתירה שבין הגמרא ובין יד החזקה. אבל כשהרמב"ם בעצמו כותב פירוש על הסוגיא הנ"ל (ויחסית באריכות) ושהוא בעצמו לא יכתוב שום דבר בנוגע למולד אמיתי ואמצעי לי זה נראה מאוד מפליא.

ובפרט שמפשטות הלשון בפירוש הנ"ל מובן לכאורה שהוא מדבר על מולד אמיתי.

ומכיון שהספר הנ"ל הוא לא נפוץ לכן אני מוצא לנחוץ להעתיק את הפירוש על סוגיית נולד קודם חצות, וז"ל:

"...וצריך אתה לידע שבזמן שתתקבץ הלבנה עם החמה (פ"י) שיהיו זה כנגד זה במעלה אחת חשבינן לה כאלו מתה מפני שהיא באותה שעה אפלה עד מאה מפני שאור הלבנה מאור החמה הוא ומאור החמה הלבנה מאירה שאור החמה נכנס תחת הלבנה ומאירה. ובזמן שהלבנה כנגד החמה מכוונת נעשה כמי שתלה תריס בשמש כשתביט למעלה מן התריס תראה אותו (מאיר שהשמש זורחת עליו וכשתביט למטה מהתריס תראה אותו) אפל שנעשה מחיצה לשמש. כך כשיהי' הירח מכוון כנגד השמש נמצא חציו מלמעלה כנגד השמש מאיר עד מאד וחציו מלמטה כנגד הארץ אפל עד מאד מפני שנעשה בפני השמש כמחיצה. וזו היא צורת הירח מכוון כנגד השמש וחציו שלמעלה מאיר וחציו שלמטה אפל [פ]. ומן הצורה הזאת יתבאר לך למראית העין שבזמן שהן זה כנגד זה חציו שכנגד הארץ אפל עד מאד ומפני שכשיתקבץ עם השמש שהוא אפל לגמרי חשבינן ל"י כמת וכשיתחיל לזוז (מעל) [מתחת] השמש [מעט] אפ"י חלק אחד יאיר ממנו מעט כחוט השערה מפני שכשיזוז הירח אור השמש נכנס ומאיר לו ואעפ"י שאי אפשר לו שיראה באותה שעה שתזוז מתחת (הארץ) השמש מפני שאנו יודעין שנגלה ממנו דבר מועט חשבינן ל"י כאלו ולד וזו הוא המולד כלומר כשיזוז השמש מעל הירח מעלה אחת. וזאת היא הצורה [פ]. ולמראה העין יתבאר לך מצורה זו שבזמן שיזוז [הירח מתחת] (מעל) השמש מאיר ממנו חוט אחד

גדולים, שאפי' בדומם - ביכולת בנייא לפעול . . תיכף שמכניסים לקאמפיוטער מספר פרטים עיקריים - ברגע כמימרא יודעים כל המסקנות ופס"ד לפועל ממש". עכ"ל. ועיי"ש (ההדגשות הם מכ"ק אדמו"ר שליט"א).

ואף שמענה זה אינו מדבר בגודל כח הדיבור ופעולתו על ידי קאמפיוטער, אלא בכח הקאמפיוטר שביכלתו להחזיק ריבוי נפלא של פרטים, ולהוציאם ברגע כמימרא.

הנה מ"מ בדומה לזה ניתן גם דוגמא לגודל כח הדיבור מזה שרואים בזמנינו האחרון.

ועד"ז מובן גם הסיפור עם הבעש"ט ותלמידיו ב"היום יום" כ"ט תשרי, שצעק א' מהבעה"ב ממעזיבוזש שיקרע חבירו כדג, והבעש"ט והתלמידים ראו את זה במוחש. עיי"ש.

הרב ברוך שלום יעקבסון
- ברוקלין נ.י. -

א ג ר ת ק ו ד ש

ג. באג"ק כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"ג אגרת תרסב מיום ה' מנ"א (לחברי הועד להחזקת המל"ח וכו') בסיומה מברכים "בברכת כתיבה וחתימה טובה".

והנה בכמה ספרים הובא המנהג לאחל כוח"ט מט"ו באב. אבל לא הובא על לפני"ז.

והעירני ח"א שאולי יש לקשר זה עם המובא בלקו"ש ח"ב עמ' 632 (הובא בהוספות להערות וציונים ללקו"ת) "פון פרשה דברים אן רעדט זיך שוין אין לקוטי תורה וועגן תשובה" ולכן מזמן דקריאת פרשה זו שייך לאחל כוח"ט. (כיון שב"החסידשע פרשה" מדובר כבר אודות תשובה, כנ"ל).

להוסיף מילים החסירים באופן של "מקרא קצר" כמו שזה בפר' דברים כנ"ל.

וזה שבפרי' ואתחנן אין רש"י בא כאילו להוסיף מילים החסירים בפסוק מוכרח הוא לפי פירושי הרא"ם וגו"א בפסוק זה. הרא"ם כותב, וז"ל: "אין שלא לעשות" תוספת על "אשר צוך ה' אלוקיך" שאם כן הי' ראוי להיות מהדברים ששינו והוסיפו לתלמי, אלא שהציווי עצמו מורה על האזהרה, כמו "ועל העבים אצוה" וכן כתב החכם ר' אברהם בן עזרא . "

ובדומה לזה גם לשון הגו"א . . "אין" "שלא לעשות" תוספת על כתוב, דא"כ הי' מקרא חסר והי' לרז"ל להוסיף זה לתלמי כאשר כתבו לו התורה, אלא פירושו . " עיין שם בדבריו.

ועפ"י זה יש להבין הטעם שרש"י חוזר עוד הפעם בפירושו דברי הפסוק "אשר צוך" וממילא גם אין טעם לרש"י להעתיק גם מילת אלוקיך בפי' ואתחנן כמו שמעתיק בפי' דברים.

הרב יוסף וולדמאן
- תושב השכונה -

נ ג ל ה

י. בגליון ה'חמש מאות' כתבתי בנוגע לארבע אי התאמות שיש בין פירוש הרמב"ם על מסי' ראש השנה ליד החזקה ועל שתיים מהם העיר התי' י.י.ק. ש"י בגליון 505.

הערה א' שלו היתה בנוגע למספר הגלגלים שבפירוש הרמב"ם על מסי' ראש השנה, ואני מעתיק פה מה שכתבתי בגליון ה-500 שהוא העתק מהספר הנ"ל:

עמי שצא שו"ה אם נדפס: לדירותו ולכאורה אולי צ"ל:
לדירתו.

עמי תטו: "למאמר הארזי"ל הובא בני"כ השוי"ע, שכל הנזהר
כו"י."

הכוונה למובא בבאה"ט או"יח ר"ס תמו. - ובכמה מקומות
העיר כ"ק אדמו"ר שליט"א כי "לע"ע לא מצאתי זאת בכתבי
הארזי"ל" - 'בצל החכמה' עמי 86 (ובהעי' 17 שם). שיחת פסח
שני (ואחש"פ ?) תשי"מ.

עמי תמח: "פשיטא אשר השינה צ"ל בלילה (ע"פ נגלה וע"פ
נסתר...) ורק במקרים יוצאים מן הכלל שינה קלה ביום . .
ולענין שבת ראה שוי"ע רבנו . . ובפע"ח..."

בענין זה ראה ילקוטי שיחות' כרך יב עמי 254 העי' 50.
ועצ"ע לתוך בין המ"מ שבשני המקומות.

הרב מרדכי מנשה לאופר
- אשדוד -

ה. בסי' 'אגרות-קודש מאת כ"ק אדמו"ר שליט"א חייג נדפסה
אגרת (דיתקטז) מתאריך ט' תמוז תשט"ז, בה נאמר:

"במענה על מכתבו.. בו שואל חו"ד במה שהוסיפו לפלונית
שם מחמת חולי ואח"כ נזכרו שהשם שהוסיפו הוא גם שם
אחותה.

ולפלא שאינו מזכיר אם כבר עברו שלשים יום שהחזיקו בשם
הנוסף, אף כי בכל אופן לדעתי אין לעשות מילתא דתמיהא,
וכמבואר בכ"מ ובפרט בצוואת רבי יהודא החסיד, ולכן אפילו
אם עברו שלשים יום כו"י."

וחנה בענין זה של קריאת שני אחים (או שתי אחיות)
באותו השם הובא בספרים שונים, ונסמנו בספר 'זיו השמות'

(ברוקלין תשמ"ח) בפרק כ"א (שכותרתו) — "שני בנים באותו השם", ושם: "יש אומרים שלא יקרא אדם לשני בניו באותו השם בין כששניהם חיים מטעם עין הרע.. ויש חולקים על כל זה וסוברים שמותר לאדם לקרוא לשני בניו באותו השם", ושם בהערות צוינו המקורות לשלילה ולחיוב (אמנם לא צויין המכתב הנ"ל דכ"ק אד"ש הנדפס מכבר בלקו"ש חי"ז).

ובכן, מ"ש במכתב "וכמבואר בכ"מ" — היינו בסי שנסמנו שם, השוללים דבר זה, אלא שלכאורה הי' צ"ע ההמשך — "ובפרט בצוואת רבי יהודא החסיד", ששם לא מוזכר דבר וחצי דבר מענין זה של שני אחים באותו השם.

ואין לומר שמ"ש "וכמבואר בכ"מ ובפרט וכו'" לא קאי בפרט על ענין זה של שני אחים ושם אחד, כ"א בכלל בענין ד"אין לעשות מילתא דתמיהא" — דהא גם זה יקשה, דהא בצוואת הריה"ח לא נזכר גם ענין כללי זה ד"אין לעשות מילתא דתמיהא", ואדרבא, הרבה מהענינים המובאים בצוואת ריה"ח הם "מילתא דתמיהא" (לכאורה), וידוע מ"ש כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ני"ע בשם אדמו"ר הצי"צ (אג"ק שלו ח"א אגי סד) על עניני הצוואה: "כי כללות הענין אינו ענין שכלי".

והנה בצוואת הריה"ח הנדפסת עם פ"י 'מקור חסד' (להר"ר מרגליות. לבוב תרפ"ח. הוצאה חדשה — סי' חסידים ע"פ הנ"ל, ירושלים תשל"ג) כותב בסופה: "הנה בא לידי סי' צוואת רבנו מכתב יד שבעקד הספרים במינכען אשר העת[ן]ק הגאון ר' רפאל נטע רבינוביץ ז"ל בעל דקדוקי סופרים. ומכתב יד סי' צדה לדרך שהעת[ן]ק הרה"ח ר' אברהם ברלינער ז"ל הנדפס בקראקא שנת תרנ"א עם הערות דמשק אליעזר.. ומצאתי שאחדות מאזהרות רבנו נדפסו בשינוי ממה שהן לפנינו וגם יש שם אזהרות נוספות, לזאת אמרתי להעת[ן]ק בזה אלו הצויים.. עם אותן האזהרות החדשות ואעיר עליהן בקצרה", ומביא שם (תחת הכותרת "האזהרות החדשות"):

"לא יקרא כו' וגם איש מירעו אינם רגילים לקרות שם ילדיהן אחר בנם (החי) [המת], (עיי' סי' ת"ס)" [הסוגריים העגולים והמרובעים — במקור].

ובהערה שם כותב: "להנוסחה שלא יקראו אחרי בנם החי כלומר שלא לקרות שני אחים בשם אחד יש להעיר.. ולהנוסחא: אחרי בנם המת (לא אדע אם כ"ה בכ"י או שהמו"ל הגיה כן מדעת עצמו) יעויין כו".

הנה לפ"ז נמצא שמ"ש במכתב הנ"ל "ובפרט בצוואת רבי יהודא החסיד" הוא לנוסחא הא' שבאזהרות החדשות הנ"ל. אך עדיין צ"ע ע"ז, דהא מפורש שם: "וגם איש מזרעו [של הריה"ח] אינם רגילים כו", וא"כ מה מקום לחשוש כאן בסתם אדם (ובפרט שמכמה מכתבי כ"ק אד"ש נראית הדעה שכמה מעניני הצוואה — אפילו שלא פורש בהם כנ"ל שהם דוקא לזרעו של הריה"ח — לא צוה אלא לזרעו, והארכתי בזה בסי' זכרון שמואל' ע' 103-111, עיי"ש).

— ובדוחק יש לענות ע"ז, ששואל השאלה הי' לו יחוס שהוא מזרעו של הריה"ח, וצ"ב.

ועוד צ"ע במקרה המדובר, שהוסיפו לפלונית שם (נוסף) ואח"כ נזכרו שהשם שהוסיפו הוא גם שם (השני) של אחותה, שהי' המענה: "יש להוסיף לה שם חדש.. ולהחזיק בו" — מאי שנא מאזהרות אחרות שבצוואת הריה"ח, כמו כלה וחמותה ששמותיהן שוין, או שם החתן כשם חמיו, שהי' המענה (בכ"מ) שמכיון שאי"ז אותו שם ממש, מחמת שיש לאחת מהן שתי שמות, הרי שיש בזה פס"ד מהצ"צ (שו"ת אהע"ז ח"א סקמ"ג, פסק"ד ליו"ד סקט"ז) האומר שכיון ש"אין השמות שווין ממש אין שום חשש כלל וכלל".

(דרך אגב אעיר שבמפתח הענינים שבאג"ק הנ"ל חסר ציון הע' לאגרת הנ"ל בערך "צוואת הריה"ח" (שהפעם הופיע גם כשהוא רק בציון המקור, כבע' רצו), ואולי הוא משום שאכן לא נמצא בצוואת הריה"ח בנוסח הרגיל...).

הת' שמואל קראוס

- תות"ל 770 -

פ ש ו ט ו ש ל מ ק ר ז

ו. בפירש"י ד"ה את ה' אלקיך תירא (י, כ): ותעבוד לו ותדבק בו ולאחר שיהיו בך כל המדות הללו אז בשמו תשבע, עכ"ל.

עיין בפרשת ואתחנן ד"ה ובשמו תשבע (ו, יג): אם יש בך כל המדות הללו שאתה ירא את שמו ועובד אותו אז בשמו תשבע שמתוך שאתה ירא את שמו תהא זהיר בשבועתך ואם לאו לא תשבע, עכ"ל.

וצריך להבין:

התוכן של שני פסוקים אלו וגם פירוש רש"י על פסוקים אלו שוה, ואם כן:

(א) למה משנה רש"י:

שבפרשת ואתחנן מעתיק מהפסוק תיבות "ובשמו תשבע" ומפרש: "אם יש בך כל המדות הללו וכו'", ובפרשתינו מעתיק מהפסוק תיבות "את ה' אלקיך תירא" וממשיך: "ותעבוד לו" ומסיים: "אז בשמו תשבע", דהיינו שהסדר בשני פירושי רש"י אלו הוא בסדר הפוך.

(ב) למה אין רש"י מפרש למה נאמר עוד פעם פסוק כזה בפרשתינו לאחר שכבר נאמר בפרשת ואתחנן.

(ג) כנראה שקרש"י לא סמך על מה שפירש בפרשת ואתחנן, ואם כן אינו מובן, למה אין מסיים בפרשתינו על דרך שמסיים בפרשת ואתחנן: "שמתוך שאתה ירא את שמו תהא זהיר בשבועתך ואם לאו לא תשבע".

(ד) בפרשת ואתחנן מתחיל רש"י: "אם יש בך כל המדות הללו וכו'" ומסיים: "שמתוך שאתה ירא את שמו תהא זהיר

בשבועתך", ולכאורה, מתאים לפי ההתחלה, היי לו לרשיי לסיים: "שמתוך שיש בך כל המדות הללו (תחא זהיר בשבועתך)" או "מתוך שאתה ירא את שמו ועובד אותו (תחא זהיר בשבועתך)".

אבל אולי יש לומר שהיראה הוא העיקר בזה, ולכן מקצר רשיי בזה.

ז. בגליון דפרשת ואתחנן הבאתי רשיי ד"ה וחזקהו ואמצהו (ג, כח): בדבריך שלא ירך לבו לומר כשם שנענש רבי עליהם כך סופי ליענש מבטיחו אני כי הוא יעבור ותוא ינחיל, עכ"ל.

ובד"ה (שלאחר זה) כי הוא יעבור: אם יעבור לפניהם ינחלו ואם לאו לא ינחלו וכו', עכ"ל.

ושאלתי:

א) גם בפרשת דברים נאמר (א, לח): ...אתו חזק כי הוא ינחלנה את ישראל, ואם כן למה לא פירשיי מה שפירש בפרשת ואתחנן, שם.

ב) למה שם לא נאמר התנאי "כי הוא יעבור לפניהם" (המובא ברשיי הנ"ל) "אם יעבור לפניהם ינחלו ואם לאו לא ינחלו".

ג) מה שולל רשיי בזה שאומר בד"ה וחזקהו ואמצהו: "בדבריך".

והנה לכאורה בהתבוננות קלה יכולים לתרץ כל השאלות הנ"ל באופן שלכתחילה אין כאן שאלה:

הגם שהמדובר בפרשת דברים ובפרשת ואתחנן הוא בנוגע לענין אחד היינו חטא מי מריבה, אבל לכאורה היי דיבור

הקב"ה למשה בנוגע לזה ובנוגע למה שיהושע ינחיל את ישראל בשני זמנים שונים, בפרשת דברים מדבר משה בנוגע למה שאמר לו הקב"ה בשעת החטא של מי מריבה, משא"כ, בפרשת ואתחנן מדבר משה בנוגע למה שהי' "בעת ההיא", דהיינו "לאחר שכבשתי ארץ סיחון ועוג" (פירש"י שם).

ולפי זה יכולים לומר שמה שנאמר בפרשת דברים: ...אתו חזק כי הוא ינחלנה את ישראל, הפירוש בזה שמשה ידריך ויחנך יהושע באופן כזה שהוא ינחיל את ישראל.

וממילא, אין שם המקום לכתוב "כי הוא יעבור לפניהם", כי שם אין המדובר בנוגע למה שמשה יצוה את יהושע, אלא בנוגע להנהגת והדרכת משה עם יהושע.

משא"כ בפרשת ואתחנן ששם נאמר: וצו את יהושע וחזקהו ואמצהו וכו', לכן פירש"י מה שפירש דוקא כאן.

ועל פי זה מובן מה שרש"י שולל בפרשת ואתחנן בזה שאומר "בדבריך", והיינו שרוצה לפרש שאין הפירוש של "וחזקהו ואמצהו" כמו "אתו חזק" שנאמר בפרשת דברים, ששם הפירוש בהדרכה וכאן הפירוש בדיבור.

ואולי בזה יתורץ גם כן למה חזר משה עוד פעם בנוגע לענין זה.

ח. בגליון הני"ל הבאתי פירש"י ד"ה אשר צוך הי' (ד, כג): אשר צוך שלא לעשות, עכ"ל.

והבאתי גם פירש"י בפרשת דברים ד"ה וכל אשר צוה הי' אלקינו (ב, לו) בהקובץ שם נדפס בטעות (ג, לו): שלא לכבוש הנחנו עכ"ל.

ושאלתי: למה העתיק רש"י בפרשת דברים תיבת "וכל" קודם "אשר צוך וכו'", וגם תיבת "אלקיננו" לבסוף משא"כ בפרשתינו מעתיק רש"י רק תיבות אשר צוך ה'.

והנה בזה ששאלתי שאין רש"י בפרשת ואתחנן מעתיק תיבת "כל" קודם "אשר צוך ה'" כמו בפרשת דברים, טעיתי בשאלה זו, שהרי רש"י כן מעתיק בד"ה (שקודם לזה) תמונת כל, תיבת "כל", וממילא מובן בפשטות שאין מקום כלל לשאלה זו.

אבל מה שעדיין צריך עיון הוא:

למה בפרשתינו מפרש רש"י בד"ה תמונת כל (הני"ל): תמונת כל דבר, עכ"ל.

דהיינו שמפרש שחסר תיבת "דבר", בפסוק. (וכמו שפירש"י כמה פעמים שכן דרך המקראות לחסר תיבה אחת, אלא שצריך עיון למה אין רש"י אומר כן בפירוש כמו בכמה מקומות).

ולכאורה גם בפרשת דברים, ששם נאמר (ב, לז): ...וכל אשר צוה ה' אלקיננו, חסר תיבה בפסוק, דהיינו שהי' ראוי לכתוב "וכל) מקום" או "וכל) ארץ" או "וכל) עיר".

ולמה אין רש"י מפרש שם כלום.

הרב וו. ראזענבלום
- תושב השכונה -

ט. בגליון העבר (גליון מו) שואל הרב וו. ר. על פי רש"י ד"ה אשר צוך ה' (ד, כג): כמה שאלות מן הסגנון בפ"י רש"י דברים ד"ה וכל אשר צוה ה' אלוקיננו.

שבפי' ואתחנן הסגנון בפ"י רש"י הוא אשר צוך ה': אשר צוך שלא לעשות, עכ"ל.

ובפי דברים הסגנון - וכל אשר צוה ה' אלוקיני: שלא לכבוש הנחנו, עכ"ל.

ובין שאלותיו של הרב וו. ר. א) למה בפרי דברים העתיק רש"י תיבת "אלוקיני" לבסוף, משא"כ בפרשתינו מעתיק רש"י רק תיבות אשר צוה ה'.

ב) בפרשתינו, חוזר רש"י עוד פעם: "אשר צוה" ואינו אומר על דרך שמפרש בפרשת דברים (בלי לחזור על תיבות אלו): "שלא לעשות", ותו לא.

התשובה לשאלתו על תיבת "אלוקיני" הוא בשני אופנים וע"פ אופן השני גם יובן שאלתו האחרונה הנ"ל.

בנוגע לתיבת "אלוקיני" שמעתיק רש"י רק בפרי דברים ולא בפי ואתחנן - הרי ראשית כל כדאי להעיר שבכמה דפוסים גם הגירסא בד"ה שבפי רש"י הוא "וכל אשר צוה ה'" ובלי העתק תיבת "אלוקיני".

ושנית, גם לפי גירסת הדפוסים שיש בהם תיבת "אלוקיני" יש להבין בטוב טעם שינוי זה בשני פירושי רש"י הנ"ל.

שבאמת הם שונים בכיון פירושם, שבפי דברים איפה שהפסוק נכתב באופן "מקרא קצר" כאילו שלא גמר דבריו, ובפי הרא"ם שה"י לו לכתוב "לא קרבת" בסוף הפסוק, (ובדרך דוגמא בראשית ד, טו ד"ה "לכן כל הורג קין" שפירש רש"י שזה מן המקראות שקצרו דבריהם ורמזו ולא פירשו...).

לזה בא פי רש"י בפרי דברים וכאילו מסיים וממלא החוסר מילים שבסוף הפסוק, ובגלל זה מתאים בפרי דברים להעתיק כל נוסח מילים האחרונים שבפסוק.

משא"כ בפרי ואתחנן שרש"י כותב על התיבות "אשר צוה ה'" "אשר צוה שלא לעשות", עכ"ל. הרי כאן בא רש"י רק לפרש, כיון שנוסח הכתוב בסגנון שנכתב הוא מוזר, ולא כאילו

1) באג"ק חייג אגרת די תמד להרב יעקב לנדא אודות קביעת מזוזה יש לציין להנחה דש"פ שופטים תשט"ז סוס"ט "הרב לנדא שרייבט מיר אין א בריף וועגען דעם סדר קביעות המזוזה באיין רביץ נייע . . אז אמאל האט ער געזאגט: בא מיר וועט ניט בלייבן קיין איין ברעט (מהרצפה) ניט מזוזה'דיק" (הדגשת המעתיק). ובשוה"ג דאגרת זו מעתיק ממכתב הרב לנדא וז"ל "ביי מיר וועט קיין איין ברעטעלע ניט בלייבן ניט קיין מזוכעכדיגע".

2) שם אגרת די תעב ע"ד החובה להדפיס ד"ת בעתונים (אף שיש חשש שלא ינהגו בזה כבוד וכו'). יש לציין לאגרת שלמה בענין זה באג"ק חייב אגרת ג' תתרכא.

התי מרדכי גלזמן
- תות"ל 770 -

הערות לאגרות-קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א כרך יב

ד. ע' שכג: "במה שהעיר ע"ד המובא מס' אור נערב - יש לחפש בהוצאה הא' של הספר, כי רגיל בכגון דא שבהדפוסים שלאח"ז נשמטים כמה ענינים...".

הכוונה למובא בדרך מצותיך קיד, א (ובלקוי"ת ענין יו"ט שני של גליות) מ"סי אור נערב להרמ"ק ז"ל שחוו"ל להיותו גשמי אינו יכול לקבל ההארה ביום א' כמו שמקבלת אי"י אלא מתחלקת לשני ימים כו"י.

בסעודת יו"ט דליל ב' דחגה"ס תשכ"ט העיר כ"ק אדמו"ר שליט"א כי חיפש בכל הדפוסים ולא מצא הדברים, בסי הנ"ל (שיחות-קודש' תשכ"ט כרך א' עמ' ?).

[בשעתו ראיתי בספר חסד לאברהם באיזהו מקומן תוכן הדברים הנ"ל אך ללא ציון מקור].

"בעמוד ב' הוא ממשיך וכותב, מיהו עשרה גלגלים הללו הם גלגלים שהכוכבים מהלכין בהן ויש לכל כוכב וכוכב גלגלים אחרים. . . וצריך אתה לידע שהשמש יש לה שני גלגלים והירח שלשה ושבתאי צדק מאדים כל אחד יש לו ארבעה גלגלים (וכוכב נוגה כל אחד מהם יש לו חמשה גלגלים) ומן הגלגלים הללו [יש מהן] שהם סובבים כל הארץ והארץ בתוכן ומהם גלגלים [שהן אינן סובבים הארץ] [שהם סובבים ואינם מקיפים כל הארץ] עכ"ל הספרי".

וכאן אני מעתיק מה שהוא כותב בגליון מס' 505 :

"...וחשובונו אינו מובן לגמרי שכן הרמב"ם בפ"י על מס' ר"ה שם כתב שלשמש יש שני גלגלים (היינו אחד נוסף על הראשון שנכלל בעשרה גלגלים) ולבנה יש שלשה גלגלים (היינו שנים נוסף על האחד שנכלל בעשרה גלגלים) ולשבתאי צדק ומאדים יש לכל אחד ארבע גלגלים (היינו שלשה נוסף על הראשון שנכלל בעשרה גלגלים) ולנוגה יש חמשה גלגלים (היינו ארבע נוסף על הראשון שנכלל בעשרה גלגלים) סך הכל שש עשרה וביחד עם עשרה הגלגלים שלפני"ז יש כאן עשרים וששה גלגלים, והרי"ז תואם את מ"ש בהל' יסודי התורה".

הטעות שלו הוא שהוא לא שם לב שכשכתוב ש"כוכב (ו)נוגה כל אחד מהם יש לו חמשה גלגלים" הרי הסך הכל הוא 10. ולא 5 כמו שהוא כותב בהערותו (ללמד עליו זכות אני מודיע שבגליון מס' 500 הבחור הזעזער כנראה, השמיט את ה-וא"ו שבין כוכב ונוגה, והת' י.י.ק. ש"י חשב לתומו שמדובר רק בכוכב נוגה, אעפ"י שכל בר בי רב דחד יומא יכול להבין מהמשך הלשון שמדובר פה בשני כוכבי לכת).

הערה ב' שלו היתה על מה שכתבתי שבספר הני"ל כתוב שמספיק שש שעות מהמולד עד ראיית הלבנה, והרמב"ם כותב בפרק י"ז הל' ג' שצריך לפחות 18 שעות מכיון שכאן מדובר בנוגע לראש חודש תשרי (מזל מאזניים) לכן האמת היא שצריך לפחות 20 שעות מהמולד האמיתי עד הראייה. כמו שכתוב בפרק י"ז הל' ד.

דהעיקר הוא הנפעל ובמילא אינו נוגע סיבת המרירות, כיון דמ"מ עייז פועל דתפלתו תתקבל אצל הקב"ה כדכתיב ואל זה אביט אל עני ונכה רוח כו', י"ל דהוא סב"ל דעיקר גדר דמצות תפלה היא בקשת צרכיו, ולכן בהתאם לזה סב"ל דזהו ג"כ עיקר הענין דכובד ראש דעייז תתקבל תפלתו, ושפיר יליף לה מנחה, משא"כ ריבי"ח וריב"ל סב"ל דעיקר גדר התפלה היא סידור שבחיו של מקום, ולכן סב"ל בהתאם לזה דזהו גם הענין דכובד ראש שסידור שבחיו של מקום יהי בשלימות, וזהו עייז ענין השפלות כו' דאז נמצא שסידור שבחיו של מקום היא באמיתית, וע"ד המבואר בסוף סעי' די בענין רוממות הא-ל ושפלות האדם.

הרב אברהם יצחק ברוך גערליצקי
- ר"מ בישיבה -

ב. בלקו"ש חיי"א ע' 82 מבאר כ"ק אדמו"ר שליט"א הו"לוק בין דיבור ומחשבה, וזלה"ק: "אותיות הדיבור הן אותיות גשמיות. . . ונפרדות מהאדם, ויש להן שייכות וקירוב למעשה, ולכן ביכולת הדיבור להכריח פעולה".

ובהערה 17: "ראה סח"מ תרס"ו ע' רלא: מהדבור דלמטה יכול להיות ג"כ איזה התהוות וכו', עיי"ש". עכ"ל.

ובתרס"ו המצויין מבואר, וז"ל: "מהדבור נעשה מציאות יש ממש. . . להיות הדבור הוא גילוי אל הזולת לזאת למעלה נעשה מזה דבר הנקי זולת היינו מציאות יש ודבר נפרד כו"י". עכ"ל.

ויש להעיר שבזמנינו האחרון רואים פעולת הדיבור גם במוחש, עייז מכשירים שונים (באמצעות מדע וטכנולוגי) שביכולתם לפעול פעולות עקריות עייז דיבורו של אדם.

וע"ד מענת כ"ק אדמו"ר שליט"א בקונטרס השליחות ע' 140, וז"ל: "לחקל ההבנה. . . הראו דוקא בזמנינו דוגמא בולטת ושעל פ"י עושים בפועל ואפילו בענינים הכי עיקריים והכי

ונראה אותו חוט על הארץ ואם תבקש לעמוד על עיקר דבר זה הבט בירח לילה ראשונה ושניה מן החדש תראה אותו כאלו אפל כמי שמכסה אותו [דבר] והחוט אחד ממנו המאיר הוא המולד. ואחר שפרשנו עיקר הדברים אונו מפרשים דברי אבא אבוח דר' שמלאי דאמר מחשבין את תולדותיו נולד קודם חצות בידוע שנראה סמוך לשקיעת החמה פ"י אם זו מעל השמש קודם שש שעות ביום נראה קודם לשקיעת החמה לבני ארץ ישראל דהא קיימא לן דלבני ארץ ישראל שית מחדתא מכסי [סיהרא]. ואם היה המולד קודם חצות נשאר מן היום שש שעות גמורות הם שמכסי לבני ארץ ישראל וירא אותו קודם לשקיעת החמה מפני מעלות שהלך באותן שש שעות ונמצאת חמה שוקעת במערב והוא עדיין לא שקע. וזאת היא צורת החמה שוקעת במערב ועדיין לא שקע הירח [*]. וזה שאנו צרים השמש והירח בשני גלגלים זה תחת זה לאו למימרא שכן הוא שכבר פירש למעלה שהשמש בגלגל רביעי והירח בגלגל ראשון [סמוך לארץ]. וזה שאנו צרים שני גלגלים בלבד כדי שיהי' הדבר נכר לעין. ומן הצורה הזאת יתבאר לך שבזמן שיש בין השמש והירח הפרש השמש שוקעת והירח עדיין לא שקע. נולד אחר חצות אפ"י בחלק אחד נמצאו אותן שש שעות שנשארו מן היום חסרים חלק וקיימא לן דשש שעות [גמורות] מכסי לבני ארץ ישראל מחדתא ואין השמש מספקת לשקוע אלא [א"י] הוא נמי התחיל לשקוע אחריה ואי אפשר לרואה לכוון ולראות. ואחר שפירשנו דברי אבא אבוח דר' שמלאי אנו חוזרין לדרך ההלכה".

הרב יוסף יצחק לאש

- תושב השכונה -

ש ו נ ו ת

יא. בגליון תקב ע"י 32 מעיר הכותב למוסר את אזנו של מי שכתב "שנת תר"ן", וזאת היות ולדבריו "ידועה דעת כ"ק אדמו"ר שליט"א שצ"ל ית"ני בנו"ן כפופה". עכ"ל.

ולענין דבריו האמורים בהחלטיות גמורה אינם מוכרחים כ"כ. כ"ק אדמו"ר שליט"א חיוה דעתו חקי בקשר לכתיבת השנה תשי"ב בכ"ף כפופה (ראה מכתביו הנדפסים בקובץ יגדיל-תורה דאה"ק, גל' יא עמ' 20-21), ובאותם מכתבים עצמם מביא את שנת תר"ן בנו"ן פשוטה, ואף כותב שם: "שלפעמים כתוב רנ"ת במקום תר"ן" [-ולא "במקום תר"ני"].

וגם כ"ק אדמו"ר מוהרשי"ב ני"ע במכתביו כתב רנ"ת או תר"ן לחילופין.

בשנת תר"פ נהגו רבוה"ק לכתוב 'פר"ת', וכעבור עשר שנים כתב כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ ני"ע במכתביו 'תר"ץ'.

ועכ"פ מכלל ספק לא יצא, ואין ספק מוציא מדי הודאי במכתבי רבוה"ק כנ"ל.

ולעצם החילוק שבין תשי"ב לתשי"ד, נלפעני"ד שהסברא של 'תשי"ב' (בכ"ף כפופה) נובעת מהגיית פרט השנה "תי"ו שיין כ"ף", משא"כ הנוהג הנפוץ באה"ק הוא לבטא 'תשי"ד' (בתיבה אחת) כדרך הספרדים, ולכן נהגו בפשטות לכתוב בכ"ף פשוטה.

הרב יהושע מונדשיין
- ירושלים ת"ן -

לזכות

הרה"ת ר' שניאור זלמן הלוי

ולזכות בניו

אברהם אבא הלוי, שלום ברוך הלוי,

גורויטש